

PRIN PORȚILE DE AUR

Elemente de reflecție

TRADUCERE DE NICOLAE CONSTANTINESCU

Dinasty Books Proeditură și Tipografie
București, 2020

Prolog	7
Capitolul I. Căutarea plăcerii.....	9
Capitolul II. Misterul pragului	27
Capitolul III. Efortul inițial.....	33
Capitolul IV. Semnificația durerii	45
Capitolul V. Secretul forței	59
Epilog	75

Căutarea plăcerii

1

Cunoaștem cu toții dura realitate numită suferință, care îl urmărește pe om. Lucru destul de ciudat, la prima vedere, ea nu acționează după o metodă vagă și nesigură, ci o face cu o încăpățănare vădită și susținută. Prezența sa nu e continuă, căci, în acest caz, omul n-ar putea să mai trăiască, dar îndârjirea ei nu slăbește niciodată. Spectrul deznădejdiei rămâne în permanență în spatele omului, pregătit să-l atingă cu degetul său cumplit dacă e prea mult timp satisfăcut. Ce i-a dat dreptul acestei umbre înfricoșătoare să ne bântuie din ceasul nașterii până în cel al morții? Ce-i permite să stea permanent la ușa noastră, pe care o ține întotdeauna întredeschisă cu mâna ei impalpabilă, dar atât de îngrozitoare, pregătită să intre în momentul pe care îl consideră oportun? Cel mai mare filosof care a existat vreodată cedează în cele din urmă în fața ei, și e filosof în sensul profund al termenului numai acela care recunoaște că nu i se poate rezista și care știe că, asemenea tuturor celorlalți oameni, va trebui să sufere și el, mai devreme sau mai târziu. Această suferință și disperare sunt o parte din moștenirea omenească, iar cel care hotărăște că nimic nu-i va provoca suferință nu face decât să se înfășoare într-o mantie de egoism profund și rece. Dar, deși îl poate proteja de durere, mantia îl va izola și de plăcere. Dacă ne e dat să găsim pacea pe pământ și să avem parte de o bucurie oarecare în

viață, acestea nu se pot obține închizând ușile în fața senzațiilor, care dau acces spre partea cea mai înaltă și cea mai vie a existenței noastre. Senzația, așa cum o obținem prin canalul corpului, ne aduce tot ce ne incită să trăim în această formă fizică. Ar fi de neconceput ca un om să vrea să-și dea osteneala să respire dacă acest act nu i-ar procura un sentiment de satisfacție. La fel stau lucrurile pentru fiecare act, în fiecare moment al vieții noastre. Trăim pentru că avem senzații plăcute, chiar cea a durerii. Sunt senzațiile pe care le dorim. Dacă n-ar fi așa, de comun acord, am gusta din apele adânci ale uitării și rasa omenească s-ar stinge. Dacă așa stau lucrurile în viața fizică, totul e în mod evident valabil și pentru viața emoțiilor – imaginația, sensibilitatea la diferite aspecte și toate acele creații rafinate și delicate care, împreună cu mecanismul minunat de înregistrare din creier, formează omul interior sau subtil. Senzația creează plăcerea lor; un șir infinit de senzații formează pentru ele viața. Distrugeți senzația care le stârnește dorința să persevereze în experiența existenței, și nu va rămâne nimic. În consecință, omul care încearcă să facă să dispară simțul durerii și-și propune să mențină o stare uniformă, indiferent că e mulțumit sau rănit, lovește chiar la rădăcina vieții și distruge obiectul propriei sale existențe. Și asta trebuie să se aplice – pe cât putem să înțelegem cu puterea actuală de raționament sau de intuiție – la toate stările, chiar și la cea de nirvana, atât de dorită de orientali. Într-adevăr, această ultimă condiție nu poate fi decât o stare de senzație infinit mai subtilă și mai rafinată, cel puțin dacă este cu adevărat o stare, nu anihilarea. Și, după experiența noastră de viață, care e baza noastră actuală de judecată, este clar că o subtilitate mai accentuată a senzației înseamnă o intensitate

mai mare. Astfel, de exemplu, un om sensibil și imaginativ simte în fața fidelității sau infidelității unui prieten o senzație mai puternică decât va putea resimți vreodată un om cu natură fizică, chiar și cea mai grosolană, prin intermediul simțurilor sale. Este, deci, clar că filosoful care refuză să simtă nu-și rezervă niciun loc de retragere, nici măcar scopul nirvanic îndepărtat și inaccesibil. Nu poate astfel decât să renunțe la moștenirea de viață care este, cu alte cuvinte, dreptul la senzație. Dacă hotărăște să sacrifice ceea ce îl face ființă omenească, trebuie să se mulțumească cu o letargie de conștiință, pe lângă care viața stridiei este o stare de exaltare.

Dar niciun om nu e capabil să facă o astfel de ispravă. Faptul că el continuă să existe dovedește cu claritate că dorește în continuare senzația și o dorește sub o formă atât de pozitivă și de activă, încât această dorință trebuie să fie satisfăcută în viața fizică. Ar părea mai practic să nu jucăm teatru cu artificii înșelător al stoicismului și să nu încercăm renunțarea la un lucru la care nimic nu ne îndeamnă să renunțăm. N-ar fi aceasta o linie de conduită mai îndrăznească, un mod mai fecund de a rezolva marea enigmă a existenței decât s-o apucăm și s-o strângem cu fermitate ca s-o forțăm să-și dezvăluie misterul? Dacă ar vrea să ia un moment în considerare lecțiile pe care le-au învățat din plăcere și din durere, oamenii ar putea să descopere multe despre cauza ciudată care produce toate aceste efecte. Dar ei sunt înclinați să întoarcă spatele oricărui studiu de sine sau oricărei analize aprofundate a naturii omenești. Totuși, trebuie să existe o știință a vieții la fel de inteligibilă ca oricare altă disciplină predată în școli. Această știință este necunoscută, e adevărat, existența îi e abia bănuită, abia

sugerată de unu-doi dintre gânditorii noștri cei mai avansați. Dezvoltarea unei științe se face doar descoperind ceea ce există deja; și chimia este la fel de magică și de incredibilă în prezent pentru un plugar cum este știința vieții pentru un om înzestrat cu percepție obișnuită. Totuși, există, poate, și trebuie să existe o ființă clarvăzătoare care percepe dezvoltarea noii cunoașteri, așa cum pionierii de altădată care au realizat primele experiențe de laborator au văzut sistemul de cunoaștere la care s-a ajuns în prezent desprinzându-se treptat din natură, pentru uzul și în beneficiul omului.

2

Probabil că mai mulți oameni ar încerca să se sinucidă (cum o și fac deja destui) ca să scape de povara vieții, dacă ar putea fi convinși că ar găsi în acest fel uitarea. Dar cel care ezită înainte să bea otrava, de teamă să nu provoace prin actul lui doar o schimbare a modului de existență cu o formă de suferință poate mai intensă, este un om care dă dovadă de mai multă cunoaștere decât acele suflete nechibzuite care se reped nebunește în necunoscut, punându-și nădejdea în bunătatea lui. Apele uitării sunt o realitate foarte diferită de apele morții, iar rasa umană nu se poate stinge prin moarte atâta timp cât legea nașterii continuă să funcționeze. Omul revine la viața fizică asemenea bețivului la sticla de vin; nu știe de ce, doar dorește senzația produsă de viață, așa cum bețivul o dorește pe cea produsă de vin. Adevăratele ape ale uitării se întind foarte departe, dincolo de conștiința noastră, și nu se poate ajunge la ele

decât încetând să mai existăm în această conștiință, adică încetând să mai exercităm voința care face din noi ființe pline de sensibilitate și afectivitate.

De ce creatura care este omul nu s-ar întoarce în acea mare matrice de tăcere de unde a venit, ca să rămână acolo în pace, asemenea copilului în pânțelele mamei sale, înainte să-l fi atins marele elan al vieții? N-o face deoarece îi este sete de plăcere și de suferință, de bucurie și de tristețe, de furie și de iubire. Omul nefericit nu poate să susțină că n-are nicio dorință de a trăi; trăind, dovedește falsitatea a ceea ce afirmă. Nimeni nu-l poate obliga să trăiască; sclavul de la galere poate fi legat cu lanțuri de vâslă, dar viața nu-i poate fi legată cu lanțuri de corp. Mecanismul splendid al corpului omenesc este la fel de inutil ca o mașină căreia nu i-a fost pornit motorul, dacă voința de a trăi încetează, acea voință pe care o menținem, hotărât și fără întrerupere, și care ne permite să îndeplinim sarcini care altfel ne-ar descuraja, cum ar fi inspirația și expirația constantă a răsuflării. Continuăm fără să ne plângem astfel de eforturi uriașe, ba chiar le acceptăm cu plăcere, numai să putem exista în mijlocul a nenumărate senzații.

Mai mult, ne mulțumim în general să continuăm să trăim fără vreun scop, fără nicio idee despre destinația spre care mergem, fără să înțelegem drumul pe care îl străbatem. Când omul devine conștient pentru prima oară de absența scopului și-și dă vag seama că se agită, cu eforturi mari și constante, fără să aibă idee de obiectul spre care i se îndreaptă eforturile, se abate peste el disperarea proprie gândirii secolului al XIX-lea. E pierdut, dezorientat și lipsit de speranță. Devine sceptic, deziluzionat, abătut și-și pune o întrebare aparent fără răspuns: Chiar merită osteneala să respir, ca să

ajung la rezultate atât de necunoscute și, după toate probabilitățile, imposibil de cunoscut? Dar, în realitate, aceste rezultate chiar sunt imposibil de cunoscut? Sau, mai degrabă, ca să punem o întrebare mai simplă: Este posibil să încercăm să ghicim în ce direcție se găsește scopul nostru?

3

Această întrebare, rodul tristeții și al lehamitei, pare să aparțină în esență spiritului secolului al XIX-lea, dar, în realitate, este o întrebare care a fost pusă probabil dintotdeauna. Dacă am putea să ne întoarcem în timp pe firul istoriei cu înțelegere, am găsi probabil că ne-am pus-o întotdeauna atunci când floarea civilizației a ajuns în plină dezvoltare și petalele ei erau gata să cadă. Este momentul în care aspectul natural al omului și-a atins apogeul: nu a rostogolit piatra până în vârful Muntelui Dificultăților decât ca s-o vadă căzând din nou, exact când ajunsese pe culme, cum s-a întâmplat în Egipt, la Roma, în Grecia. Pentru ce toate aceste eforturi inutile? Motivul nu este oare lehamitea și disperarea de a îndeplini astfel perpetuu un efort și de a-l vedea apoi distrus? Totuși, asta a făcut omul întruna în toată istoria lui, după cunoștințele noastre limitate. Există un vârf unde ajunge, cu prețul unor eforturi conjugate imense, și unde se petrece o mare și strălucită înflorire a tuturor aspectelor naturii sale (intelectual, mental și material). Este atins apogeul perfecțiunii pe planul experienței simțurilor și, din acel moment, dominația sa slăbește, puterea sa descrește, din descurajare și sațietate, recade în barbarie. De ce nu se menține pe culmile

atinse, de ce nu-și îndreaptă privirile spre munții care se găsesc de partea cealaltă și nu se hotărăște să escaladeze acele piscuri mai înalte? Pentru că este ignorant și, zărind în depărtare scânteierea unei lumini mari, lasă ochii în jos, dezorientat, orbit, și se întoarce să se odihnească pe panta umbroasă a colinei familiare. Totuși, din când în când, se găsește o ființă destul de curajoasă ca să contemple scânteierea și să discearnă puțin din forma conținută acolo. Poeții și filosofi, gânditorii și instructorii, toți cei care sunt „frații mai mari ai rasei” au contemplat această perspectivă de la o epocă la alta și unii dintre ei au recunoscut, în acea scânteiere orbitoare, contururile Porților de Aur.

Aceste porți oferă acces la sanctuarul naturii intime a omului, la locul de unde provine puterea sa de viață și unde el este preot al altarului vieții. Unu-doi oameni ne-au arătat că e posibil să intrăm acolo și să trecem de acele porți. Asta au făcut Platon, Shakespeare și alte câteva suflete puternice și ne-au vorbit într-un limbaj voalat, pe când stăteau încă lângă intrare. Când omul puternic a trecut pragul, nu le mai vorbește celor rămași de cealaltă parte. Și chiar cuvintele pe care le rostește când stă în exterior sunt pline de mister și voalate și atât de profunde, încât numai cei care îi urmează pașii pot să descopere lumina pe care o conțin.

4

Oamenii doresc tocmai să găsească modalitatea de a schimba durerea pe plăcere, adică să descopere în ce fel am putem să ne reglăm conștiința astfel încât să nu mai simțim decât senzația cea mai plăcută. O astfel de descoperire este